

Acta Academiae Beregsasiensis

2012/2

Acta Academiae Beregsasiensis

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve

Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ

A Scholarly Annual
of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute

2012
XI. évfolyam, 2. kötet
Том XI, № 2
Volume XI, № 2

PoliPrint
2012

УДК 001.2

ББК 72

A-19

Az *Acta Academiae Beregsasiensis* a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tudományos kiadványa. Jelen kötet a 2012-es év második felének magyar, orosz és angol nyelvű tanulmányait foglalja magába. Az intézmény tanárainak, hallgatóinak, valamint külföldi tudósok munkáit publikáló kötet a nyelvészet, irodalom, biológia, történelem, turizmus és informatika tudományágainak különböző területeit öleli fel.

www.kmf.uz.ua/hun114/index.php/kiadvanyaink/110-a-ii-rakoczi-ferenc-karpataljai-magyar-fiskola-tudomanyos-evkoenyve

SZERKESZTÉS: *Kohut Attila, Penckófer János*

KORREKTÚRA: *G. Varcaba Ildikó*

TÖRDELÉS: *Kohut Attila*

BORÍTÓ: *K&P*

A KIADÁSÉRT FELEL: *dr. Orosz Ildikó, dr. Szikura József*

A KÖTET TANULMÁNYAIBAN ELŐFORDULÓ ÁLLÍTÁSOKÉRT MINDEN ESETBEN A SZERZŐ FELEL.

A kiadvány megjelenését a

BETHLEN GÁBOR
Alapkezelő Nonprofit Zrt.

támogatta

Készült: PoliPrint Kft., Ungvár, Turgenyev u. 2. Felelős vezető: Kovács Dezső

ISBN: 978-966-2595-29-1

© A szerzők, 2012

Tartalom

*

PÉCSI ANDREA: A II.RFKMF hallgatóinak nyelvhasználata kérdőíves felmérés alapján.....	7
ILONA HUSZTI – ERZSÉBET BÁRÁNY – MÁRTA FÁBIÁN – ILONA LECHNER: Teaching and learning a second language and a foreign language	19
MÁRKU ANITA: Szlovákiai magyar szakos egyetemisták nyelvválasztása, kommunikációs stratégiái, nyelvekhez és kontaktusjelenségekhez való viszonya	43
NAGYNÉ PAKSI MARGIT: Humoros effektusok, kép és szöveg szinergikus kölcsönhatása a reklámban	61
BRENZOVIĆ MARIANNA: <i>Boldog, ki látta e világot végzetes perceiben.</i> Varlam Salamov – a huszadik századi próza nagyja	79
KÁPOSZTAY JÁNOS: Egyetemesség és regionalitás. Kárpátaljai kötődésű szerzők a Nyugat folyóiratban	89

**

GERENCSÉR TIBOR: Lengyel menekültek Kárpátalján 1939-ben	107
PALLAGI LÁSZLÓ: A Somi Református Egyház anyagi helyzete a XX. század első felében a presbiteri jegyzőkönyvek alapján	125
SZÉKELY GUSZTÁV: Fejezetek a Nagy Idai család múltjából	133
VERES SZABOLCS: Magyar érdekképviselet Kárpátalján (1919–1939).....	141

JEVCSÁK MELINDA – KOHUT ERZSÉBET – ÖRDÖGH MÁTÉ – JÁMBORNÉ BENCZÚR ERZSÉBET: Paclobutrazol hatásának vizsgálata a <i>Leucojum aestivum L.</i> <i>in vitro</i> szaporítása során	151
SZANYI SZABOLCS: A Pannon biogeográfiai régió életföldrajzi sajátosságai.....	161
IZSÁK TIBOR: The Change of the Average Monthly Precipitation Rates in Beregszász Between 1947 and 2009	167

ДНІСТРЯНСЬКИЙ М.С. – ЖУЛКАНИЧ Б.М.: Демографічний потенціал та перспективи розвитку дуже малих міст Львівської області..... 171

MATESZ KRISZTINA: Tourism into the world of fiction 177

KOMONYI ÉVA–LÉTAI BÉLA: A magyar nyelvű kémiotankönyvek használhatósága Kárpátalján négy esettanulmány tükrében..... 185

JACENTA KRISZTINA: The effectiveness of studying collocations by the Form 5 and 6 learners in Transcarpathian Hungarian schools in the English Lessons 193

SZAKÁL MÁRTON – PERE TUMBAS – PREDRAG MATKOVIĆ – LAZAR RAKOVIĆ: Web 2.0 alapú online könyvek 205

ЧОТАРИ А. Ю.: Управління базами даних за допомогою програми Delphi 10 215

BOROS LÁSZLÓ – JANČÁR MÓNKA: Dr. Berényi András: *Kárpátalja magyarsága. Társadalmi-politikai és kulturális fejlődés (1991–2004)* című tanulmányáról 227

DOBOS SÁNDOR: *Tisza István és emlékezete. Tanulmányok Tisza István születésének 150. évfordulójára* (Szerkesztette: Maruzsa Zoltán és Pallai László, Debrecen, 2011. 476 oldal)..... 231

SZABÓ GÉZA: A koronavárosok hat évszázada (Csatáry György: *A máramarosi öt koronaváros levéltára 1326–1910 c. könyvéről*) 235

KARMACSI ZOLTÁN: Módszertani útmutató az anyanyelv oktatásához. „*A lehetetlent lehetni*” 239

JACENTA KRISZTINA: Book review: The use of learner reading aloud in the English lesson: a look at the micro and macro levels of oral reading..... 241

ESEMÉNYNAPTÁR 244

*DOBOS SÁNDOR**

Tisza István és emlékezete. Tanulmányok Tisza István születésének 150. évfordulójára

Szerkesztette: Maruzsa Zoltán és Pallai László. Debrecen, 2011. 476 oldal

Tisza István miniszterelnök 1861. április 22-én született Budapesten, így 2011-ben születésének 150. évfordulójára emlékezett Magyarország. A kerek évforduló alkalmából a Tisza István Baráti Társaság Tisza István Emlékévet hirdetett, melynek keretében számos megemlékezésre került sor. A rendezvények sorából – tudományos jelentőségét tekintve – két konferencia emelkedett ki, melyekre az ország legnevesebb egyetemein került sor.

Tisza István miniszterelnökként bábáskodott a Debreceni Egyetem megalapításánál, ezért nem véletlen, hogy az egyik nagyszabású konferenciára a Debreceni Egyetem Történelmi Intézetének szervezésében került sor 2011. április 28-án. A konferencián 11 történész mutatta be Tisza Istvánnal kapcsolatos kutatási eredményeit.

Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen – melynek Tisza István egykor a hallgatója volt – tartott konferenciát 2011. május 5-én rendezte meg a Tisza István Baráti Társaság és az ELTE BTK Történelmi Intézete. A Gólyavárban tartott tanácskozáson 15 történész, köztük több külföldi kutató tartott nagy érdeklődéssel kísért előadást.

A két rendezvény szervezői – Pallai László, a Debreceni Egyetem Történelmi Intézetének oktatója és Maruzsa Zoltán, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Új- és Jelenkori Egyetemes Történelmi Tanszékének tanára – a konferenciákon elhangzott előadásokat összegyűjtve tartalmas kötetben mutatják be a Tisza István-kutatás jelenlegi helyzetét.

A kötetben így 34 tanulmány található, amelyek jól tükrözik, hogy Tisza István és korának kutatása napjainkban is aktuális, az államférfi tevékenysége számos történelmet ösztönöz a még ismeretlen részletek feltárására. A kötet tudományos értékét növeli, hogy a magyar nyelvű írások mellett idegen, azaz német és angol nyelvű írásokat is tartalmaz, melyek kiváló lehetőséget biztosítanak arra, hogy más országok kutató-olvasóközönsége is megismerhesse történelmünk e fontos korszakát.

A tanulmányok témájukat tekintve különböző csoportokba sorolhatóak. Az első részbe azok tartoznak, amelyek Tisza István családi hátterét, otthonát, nevelését és magánéletét mutatják be. Kozári Mónika budapesti történész Tisza István családjáról, szüleiről, testvéreiről ír hangsúlyozva, hogy a családi indíttatásnak, háttérnek milyen nagy szerepe van az ember életében, személyiségének

* II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Lehoczky Tivadar Intézete, fiatal kutató; Debreceni Egyetem, PhD-hallgató.

alakulásában. Kiss László ugyancsak budapesti történészként Tisza István magán-életének sajátosságait kutatja. Írása révén részletes betekintést nyerhetünk a Tisza család életébe, a geszti otthonukban töltött mindennapokba.

A második csoportot - egyben a legnagyobbat - azon tanulmányok alkotják, melyek Tisza Istvánt mint államférfit, politikust, közéleti személyiséget, katonamebert mutatnak be.

Tökéczki László, az ELTE egyetemi docense tudományos írásában részletesen elemzi a Tisza István által képviselt liberalizmust. Rámutat, hogy Tisza a magyar nemesi történelmi tapasztalatokat jól hasznosító liberális realpolitikus volt, akitől a doktrinárság távol állt. Liberalizmusának nem voltak illúziói, a dualizmust és a nagyra becsült német szövetséget is csak magyarérdekű eszköznek tekintette. Pap József, az Eszterházy Károly Főiskola egyetemi docense a Szabadelvű és Munkapárti választási eredményeket vizsgálja 1901 és 1910 közötti időszakban. Arra keresi a választ, hogy milyen személyi kötődés volt az 1906 előtti szabadelvű párti és 1910-es nemzeti munkapárti képviselőcsoport tagjai között. Péterfi-Nagy László budapesti történész és Csik Tamás, az ELTE PhD-hallgatója Tisza István és ifj. Andrássy Gyula politikai küzdelmét mutatják be. Mindketten kiemelik, hogy az egymással ellentétes két egyéniség különböző válaszokat adott a korszak bel- és külpolitikai kihívásaira. Tisza az 1867-ben létrejött kényes egyensúlyi állapot megőrzésében, míg ifj. Andrássy a magyar és közép-európai hagyományokra építkezve a Monarchia megújításában látta a jövő útját. Szendrei Ákos, a Debreceni Egyetem tudományos segédmunkatársa Tisza István és Justh Gyula politikai szembenállását vizsgálja, melynek során rámutat, hogy konfliktusuk kulcsa a másfél évtizeden keresztül folyó hárszabály-vitájukban és eltérő parlamentarizmus-értelmezésükben érhető tetten. Nánay Mihály, az ELTE PhD-hallgatója tanulmányában kísérletet tesz Tisza István és a Habsburg-dinasztia alkotmányos kapcsolatának vizsgálatára, különös figyelmet szentelve Tisza és Ferenc József, illetve IV. Károly kapcsolatára. Hangsúlyozza, hogy a korabeli államberendezkedésnek köszönhetően nem elég csak a magyar politikai életben fellelhető többi politikusra, pártra figyelmet fordítani, mivel a klasszikus alkotmányos monarchiánál jóval több hatalom koncentráltódott az uralkodó kezében, s így a miniszterelnök különösképpen függött tőle. Illés Gábor, az ELTE mesterképzésében részt vevő hallgatója Tisza István politikai koncepcióját elemzi a nemzetiségi kérdést illetően az első világháborút közvetlenül megelőző időszakban. Vári András, a Miskolci Egyetem néhai docense munkájában a XIX. század utolsó három évtizedében Magyarországon jelentkező gazdasági-társadalmi válságot tárgyalja Tisza István és a neokonzervatív-agrárius csoportok szemszögéből.

Krámlí Mihály budapesti Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum főigazgatója tanulmányában leírja, hogy a korabeli magyar politikusokkal ellentétben Tisza István volt az egyetlen jelentős magyar politikus, aki a külső és belső viszonyokat helyesen felmérve, rájött arra, hogy Magyarország léte, a magyar szupremácia fenntartása a Kárpát-medencében csak egy nagyhatalom keretei között tartható fenn. Tisza felismerve a közös haderő fenntartásának fontosságát igyekezett

támogatni a Monarchia közös haderejének fejlesztését a kor követelményeinek megfelelően. Ez azonban élénk vitákat váltott ki a magyar törvényhozásban.

Papp Julien párizsi történész írásának tárgyát a francia külügyminisztérium levéltárában fellelhető Tisza Istvánra vonatkozó források, azaz a budapesti francia főkonzul és ritkábban a bécsi francia követség jelentései, táviratai képezik. A történész megállapítja, hogy az általa vizsgált két évtizednyi anyag áttekintése alapján egyértelmű, hogy Tisza parlamenti működésének vezérfonalát az obstrukció története képezi. Ehhez kapcsolódnak közvetlenül vagy közvetve a jelentések témakörei.

Barta Róbert, a Debreceni Egyetem docense Tisza István 1912 és 1914 közötti külpolitikai tevékenységét vizsgálja elsősorban abból a szempontból, hogy a politikus milyen álláspontot alakított ki a balkáni diplomáciai és katonai konfliktusok nyomán előtérbe került preventív katonai csapás elképzelésével kapcsolatban. A tanulmány áttekinti Tisza külpolitikai nézeteinek alakulását, azok jellemzőit, változásait a Balkánon tervezett katonai hadműveletek szempontjából.

Maruzsa Zoltán, az ELTE egyetemi adjunktusa Tisza István külpolitikai koncepcióját tárgyalja az első világháború éveiben. Kiemeli, hogy Tisza politikusi életpályájával kapcsolatban több monográfia is napvilágot látott, számos tanulmány foglalkozott személyével. Sajátos módon az ennek köszönhetően rendelkezésre álló szakirodalom szinte egyáltalán nem foglalkozik külpolitikai koncepciójának a világháború alatti, s különösen az élete utolsó egy évében bekövetkező változásaival.

Gaál Botond, a Debreceni Református Hittudományi Egyetem tanára tanulmányában felhívja a kutatók figyelmét, hogy Tisza Istvánról, a Tisza családról megannyi történeti és életrajzi munka született, azonban Tisza István alapos teológiai szempontú tudományos értékelése még nem történt meg. Így munkájának legfőbb célja, hogy föltárja Tisza szellemi-lelki világának mélyebb rejtekeit, s ezáltal segítséget nyújtson a történelem- és politikatudománynak egy másszempon-tú, újszerű Tisza-kép kialakításában.

A harmadik csoportot – mely egyben a második legnagyobb – azon tanulmányok alkotják, amelyek Tisza István elleni merényletet tárgyalják, összehasonlítva más korabeli államférfiak ellen elkövetett kísérletekkel. Ifj. Bertényi Iván, az ELTE oktatója *A gyűlölt Tisza István* című írásában kiemeli, hogy modernkori történelmünk egyik példajaként szokás idézni, milyen sok magyar miniszterelnök végezte erőszakos halállal, merénylet áldozata azonban kormányfőink közül egyedül Tisza István lett. Továbbá hangsúlyozza, hogy a korszakban nem voltak ritkák a politikai gyilkosságok, vezető politikusok elleni merényletek. Ezek szerte azzal magyarázhatóak, hogy egyrészt a tömegsajtó révén megnőtt a politikai élet iránti érdeklődés, másrészt a városiasodás, modernizáció révén egyre több ember élt fizikailag is közelebb a politikusokhoz. Raffay Ernő, a Károli Gáspár Református Egyetem oktatója részletesen ismerteti Tisza István meggyilkolásának kitervezését, végrehajtásának körülményeit, a gyilkosságban részt vevőket és a hadbírószági ítéletet.

A negyedik csoportba sorolhatjuk azon tudományos írásokat, amelyek Tisza István halála után személye körül kialakult kultuszt, a két világháború közötti emlékezetét, pozitív és negatív megítélését tárgyalják. Horánszky Nándor budapesti történész a Tisza-kultusz néhány jellegzetességét vizsgálja, az Országos Tisza István Emlékbizottság által kiadott évkönyvek történeti jelentőségét hangsúlyozva. Püski Levente, a Debreceni Egyetem oktatója és Kerepeszki Róbert tanársegéd Tisza István emlékezetét és kultuszát mutatják be a két világháború közötti magyar parlamentben és a Debreceni Egyetemen. Bartók Béla, az Eszterházy Károly Főiskola tanára Szabó Dezső Tisza Istvánról alkotott képét tárgyalja, míg Hatos Pál, a Balassi Intézet főigazgatója Ravasz László püspöknek és a katolikus Szekfü Gyulának, a korszak nagyhatású történetírójának Tisza Istvánról alkotott történeti képek elemzésére tett kísérletet. Péterfi-Nagy László budapesti történész Tisza István elítélő, negatív megítélését elemzi a marxista történetírásban, mely gyakorlatilag teljes egészében átvette Tisza baloldali ellenfeleinek álláspontját. Fürj Orsolya, a Debreceni Egyetem doktorandusz hallgatója Tisza István változó megítélését tárgyalja a brit közéletben a két világháború között. Erdős Pál geszti helytörténész írása révén megismerhetjük Tisza Istvánról az általa nagyon szeretett vidéki emberek, – különösen családi fészke –, Geszt népe által megőrzött történeteket. Vermes Gábor New York-i történész rövid írásában a kritikai történetírás módszereinek feltétlen alkalmazására hívja fel a kutatók figyelmét Tisza István közéleti tevékenységének történeti megítélése terén. Buzinkay Géza, egri főiskolai tanár tudományos cikke révén megismerhetjük azon fontosabb korabeli karikatúrákat, melyek Tisza István közéleti, politikai tetteinek pozitív-negatív megítélését voltak hívatottak grafikailag megformálni a korabeli sajtó hasábjain.

Az ötödik csoportot és egyben az utolsót az idegen nyelvű tanulmányok alkotják, melyek elsősorban Tisza István nemzetközi megítélését mutatják be különféle külföldi sajtóanyagok, diplomáciai források alapján.

A szakmailag korrekt és változatos forrásanyagokra alapozott tanulmányokat magába foglaló 476 oldalas kötet részletes betekintést nyújt Tisza István életébe, politikai és közéleti tevékenységébe, gondolkodásába. A tanulmánykötet a magyarországi Tisza-kutatás jelenlegi eredményeit összegzi. A magyar történetírást új, értékes adatokkal gazdagítva a későbbi korok kutatói számára is hasznos gyűjteményül szolgál.

A-19 **Acta Academiae Beregsasiensis.** Науковий вісник Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II. – Ужгород: ПоліПрінт, 2012 – 248 с.
ISBN 978-966-2595-29-1

«Acta Academiae Beregsasiensis» є науковим виданням Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II. Даний том вміщує дослідження угорською, російською та англійською мовами за друге півріччя 2012 року. До випуску ввійшли публікації викладачів та студентів інституту, а також закордонних науковців у сфері мовознавства, літератури, біології, історії, туризму та інформатики.

УДК 001.2

ББК 72

Наукове видання

Acta Academiae Beregsasiensis

Науковий вісник

Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II

2012/2

Том XI, № 2

РЕДАКЦІЯ: *Козут А., Пенцкофер І.*

КОРЕКТУРА: *Г. Варцаба І.*

ВЕРСТКА: *Козут А.*

ОБКЛАДИНКА: *K&P*

ВІДПОВІДАЛЬНІ ЗА ВИПУСК: *Орос І., Сікура Й.*

Здано до складання 12.11.2012. Підписано до друку 10.12.2012.

Папір офсетний. Формат 70x100/16.

Умовн. друк. арк. 20. Тираж 250.

СП "ПоліПрінт", м. Ужгород, вул. Тургенева, 2.